

## Het Slot

### De bewoning

Er bestaat een schat aan informatie over de bewoning van het Zeister Slot, voor een deel onderling moeilijk met elkaar in overeenstemming te krijgen, voor een deel ronduit onduidelijk. Althans met betrekking tot de periode 1918 tot 1922, die ons hier primair interesseert. Een en ander is het meest ordelijk geresumeerd in een artikel: *Het Slot te Zeist* van de hand van een functionaris van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, dr. C.L. van Groningen.

Wij richten ons nu primair op dat artikel, en zullen in aansluiting daarop weergeven in hoeverre de testimonia van enkele oud-internisten uit de Slotperiode hiermee al dan niet overeenstemmen.

Mevrouw Van Groningen stelt (schrijvend over de linker vleugel van het Slot): 'Deze vleugel werd toen al [1897, vR] voor een gedeelte bewoond door één van de dochters, Agnes H. Labouchere (1873-1942), die gehuwd was met L.M. Schuurbeque Boeye (1863-1937)' en verderop, over de situatie vanaf 1908: 'Het middendeel werd bewoond door René Labouchere. Agnes Labouchere en haar echtgenoot bleven de linker vleugel bewonen. Zij kregen daar twee vertrekken in het middendeel bij: de vroegere eetkamer en de biljartkamer, alsmede een deel van de zolder'. (1)

Hier ontstaan moeilijkheden, want het bovenstaande is niet zondermeer congruent te krijgen met hetgeen de verschillende informanten zich herinneren.

### Het Slot

Over de aanwezigheid van René Labouchere wordt nauwelijks gerept. De Schuurbeque Boeyes worden wél genoemd (niet altijd) maar op een manier die ons aanvankelijk deed vermoeden, dat zij in de rechter vleugel woonden. Dit is echter een dwaling. Ze woonden wel degelijk in de linker vleugel plus twee vertrekken in het middendeel.

Daar waar de informanten spreken over de Schuurbeque Boeyes ‘aan de andere kant’ moeten we dus lezen: ‘in het overige deel van dezelfde linker vleugel’.

Dat men dicht bij elkaar zat, blijkt uit het verhaal van één der betrokken oud-internisten. Tussen de twee territoria bevond zich een schutting. Als nu de dochter Schuurbeque Boeye met een vriendinnetje ‘volant’ speelde (een soort badminton) zagen de internisten het balletje steeds boven die schutting uit komen: ‘poef’ (heen) en dan weer ‘poef’ (terug).

Dit klinkt zeer overtuigend. Maar wat te denken van de testimonia van twee oud-internisten, ook uit die tijd, die glashard beweren dat de Schuurbeque Boeyes in de rechter vleugel woonden:

‘Het middengebouw en het linker aanbouwsel waren bij het internaat in gebruik. Rechts zat één van de twee eigenaren, de familie Schuurbeque Boeye. De andere eigenaar, Labouchere, woonde elders. [...] Als men de grote ingang binnenkwam was, behoudens de kamer van Do Van Dijk die rechts achter de trappen was gelegen, het internaat aan de linkerkant van het hoofdgebouw ondergebracht en ook in de zuidelijke bijgebouwen, die

### **Het Slot**

loodrecht op het hoofdgebouw staan en daarmee door een tussenbouwsel verbonden zijn. In die bijgebouwen werd geslapen, en daar bevond zich ook de biljartkamer. Het Slot werd ook bewoond door de eigenaars, de familie Labouchere. Die zaten dus rechts.’

Tot overmaat van ramp is er dan nog een oud-internist die een geheel andere situatie schetst:

‘De accommodatie op het Slot had z'n voor en z'n tegen. Het gebouw was lang niet in gebruik geweest. De families Labouchere en Schuurbeque Boeye woonden er al geruime tijd niet meer. Alleen in de rechter vleugel huisde een jong echtpaar Creutz, waarmee weinig of geen contact bestond.’

Hier wordt nu ineens het echtpaar Creutz opgevoerd. En wel in de rechter vleugel. Wij laten dit voor wat het is, en concluderen:

Het hoofdgebouw (in het midden) is voor een deel in gebruik geweest door het internaat; op enig moment tussen 1918 en 1922 tevens door René Labouchere en de familie Schuurbeque Boeye, ieder slechts voor een deel; de linker vleugel is in die periode deels bewoond geweest door het internaat, deels door de Schuurbeque Boeyes. De bewoning van de rechter vleugel (waarmee het internaat niets te maken had) laten wij ongemoeid. Nu nog de kwestie van de periode waarin. Ook hierbij kunnen we niet exact zijn. We gaan uit van de veronderstelling dat in 1918 de beide eigenaren nog

## **Het Slot**

op het Slot vertoefden. En we weten zeker, dat ze in het najaar van 1922 (dus een half jaar ná het vertrek van het internaat) respectievelijk in Den Haag en in Weinberg (Oostenrijk) woonden. (2)

### **Het huurarrangement**

De omschakeling van Zetten naar Zeist is, achteraf gezien, erg snel gegaan. De befaamde brief met suggesties en plannen van Rutgers en Van Rhijn van 26 januari 1917 heeft alles aan het rollen gebracht, en de beslissing om Zetten te verlaten is gevallen op 26 februari 1918. Daar zitten maar 13 maanden tussen.

Hoe krijgt men het nu voor elkaar om op stel en sprong een kasteelachtige buitenplaats te huren?

Hier hebben Rutgers en consorten een knap stuk werk geleverd. Wat betreft die consorten: waarschijnlijk heeft de voorzitter van de Zeister Commissie, ds. G. van Hoogstraaten, ook een flink aandeel in de totstandkoming van dit arrangement gehad. Maar hoe het precies in z'n werk is gegaan, blijft wat mistig.

Vast staat, dat men reeds direct, dus in het begin van 1917, de voelhorens heeft uitgestoken. Dus lang vóór het vaststond, dat school en internaat inderdaad naar Zeist zouden komen. Dit noemt men in het zakenleven: handelen op veronderstelling.

Het uiteindelijke resultaat is geweest, dat men een deel van het Slot voor vier jaar heeft kunnen huren. Het is moeilijk geweest om dat voor elkaar te

### Het Slot

krijgen maar nóg moeilijker bleek het uiteindelijk, om er weer vanaf te komen. Nu een reconstructie hoe een en ander in z'n werk is gegaan.

Ook hier is alles begonnen met een brief van Rutgers aan het curatorium, vroeg in juni 1917. 'Geheim' stond er boven. Het behelsde de uiterst vertrouwelijke mededeling dat het Slot in Zeist voor enkele jaren kon worden gehuurd. De curatoren bespraken die brief in hun vergadering van 28 juni 1917, in het bijzijn van ds. Van Dijk. De Do bleek al rondgeneusd te hebben bij het Slot: hij vond het wel een acceptabel idee.

In een volgende vergadering, in Ede, op 4 oktober 1917 (de eerste vergadering waarbij Colijn aanwezig was) besprak men twee punten, die de familie Labouchere via een gemachtigde had laten weten:

- 1) Het Slot kon worden gehuurd tot op z'n hoogst drie jaar na het sluiten van de vrede, met dien verstande dat minstens twee jaar na de vrede met de bouw van een ander internaat moest worden aangevangen;
- 2) De huurprijs zou f 10.000,- per jaar bedragen.

De curatoren sputterden: ze schrokken van die termijn-omschrijving en ze vonden de prijs wel erg hoog, ook als het maar f 8.000,- zou worden (Van Hoogstraaten had intussen namelijk kans gezien om de Laboucheres daarover te bewerken.)

Aangezien gedurende de erop volgende maanden de financiering voor de gehele Zeister opzet nog niet rond kwam, bevond men zich, zo bleek op een

**Het Slot**

curatorenvergadering op 2 januari 1918, duidelijk in een impasse. Er liep een optie op het Slot die op 1 maart 1918 zou expireren.

Maar op de valreep, op 26 februari 1918, kwam de financiering toch in orde:

- De Zeister Commissie had f 150.000,- bijeengebracht;
- De Heldringgestichten boden uiteindelijk f 55.000,- voor het Witte Huis;
- J. de Hartog uit Zetten had een bod op het gebouw aan de Veldstraat gedaan ad f 25.000,-

Er volgde een stemming; de overplaatsing was nu een feit.

De Laboucheres kregen bericht van acceptatie. (3)

Op 13 juni 1918 werd de datum voor de verhuizing vastgesteld: 1 juli 1918.

En de curatoren verheugden zich over het feit dat de Zettense obligatiehouders ten volle zouden worden terugbetaald, zodat daarmee de laatste financiële horde was gelopen. Maar in diezelfde vergadering moest er ook weer een moeilijk punt worden besproken. Eigenlijk was er toch weer sprake van een soort crisis.

De Laboucheres hadden ondertekening van het huurcontract nog maar steeds getraineed en kwamen nu plotseling met nieuwe voorwaarden: Huur tot twee jaar na sluiten van de vrede, maar totaal niet meer dan drie jaar. Dus van 1 juli 1918 tot 1 juli 1921. Wat nu? Stel dat de oorlog voort zou duren? Bouwen zou nauwelijks mogelijk zijn, en dan zou men per 1 juli 1921 op straat staan!

### **Het Slot**

Enkele curatoren opperden dat men dan maar in Zetten moest blijven. Maar de meerderheid vond dat onacceptabel. Men besloot door te zetten: 'Wij kunnen niet anders en moeten met Gods hulp verder!'

Het huurcontract was geruime tijd nadat men al in het Slot was getrokken, nog steeds niet door de eigenaren getekend.

Dat gebeurde uiteindelijk op 26 juli 1918, de huurprijs was inderdaad f 8.000,- maar de periode van drie jaar bleef (althans formeel) gehandhaafd. Zoals bekend zijn het uiteindelijk toch vier jaar geworden.

Verder bepaalde het contract dat alle werkzaamheden verbandhoudende met het onderhoud of het gebruik van het gehuurde moesten geschieden in overleg met de zaakgelastigde van de eigenaren. En tenslotte moest de huurder zijn deel van de tuin onderhouden 'bij voorkeur door arbeiders die daarmee bij het aangaan van de huur belast waren, en in overleg met de tuinbaas'. (4)

Het zijn deze bepalingen die in 1922 de nodige commotie hebben veroorzaakt.

#### **De afronding**

Op 18 augustus 1922 begon een weinig verheffende touwtrekkerij tussen de eigenaren van het Slot enerzijds en de curatoren, Rutgers voorop, anderzijds. Op die datum stuurde de architect J. van der Lip, zaakgelastigde van de eigenaren, een 'proces-verbaal van opnemingen toestand Slot te Zeist, na de vierjarige huur door het Christelijk Lyceum aldaar', gedateerd 8

### Het Slot

augustus 1922, naar de architect van het curatorium, G. van Hoogevest te Amersfoort.

Er was sprake van drie opsommingen:

- A) de beschadigingen aan het huis;
- B) de - verwaarloosde - staat waarin de tuin verkeerde;
- C) werkzaamheden door de huurder verricht.

Van der Lip vermeed bij lijst (C) de term 'verbeteringen'.

Zijn bedoeling was, Van Hoogevest voor akkoord te laten tekenen, waarna het Slot dan op kosten van de Vereniging zou moeten worden aangepakt.

Rutgers gaf antwoord voor Van Hoogevest. Hij stelde voor om alle verbeteringen onder (C) aan de eigenaren cadeau te geven, waarbij (A) en (B) dan zouden moeten vervallen, behoudens enkele pietluttigheden, zoals

- deuren van opgeplakt papier te ontdoen;
- een biljart te verplaatsen van de hal naar het hoofdgebouw;
- een verdwenen wc-trekker te vervangen;
- een herstelde parketvloer nog iets donkerder in de was zetten.

Rutgers eindigde met de vaststelling dat deze uitruil met gesloten beurzen uiterst gunstig voor de eigenaren zou zijn.

Van der Lip antwoordde dat het juist andersom was. Immers: alleen al het in orde brengen van de tuin (nog afgezien van herstel tennisbaan, hek en kindershuisje) zou zeker



**Het Slot**

f 2.000,- kosten! Hij trachtte een schikkingsbedrag ineens uit te lokken, ter ontbinding van het contract en hij voegde er nog fijntjes aan toe dat de huur gewoon zou doorlopen, zolang niet aan het contract zou zijn voldaan.

Nu werd Rutgers vinnig. Hij bestreed per ommekeer de beweringen over de doorlopende huur en de verwaarloosde tuin. Van der Lip moest zelf maar een voorstel ter algehele vereffening doen, en zoniet, dan zouden alleen de gespecificeerde punten onder (A) worden verricht. In Rutgers' brief vinden wij niets over het alsdan weer afbreken van alle verbeteringen vermeld onder (C), maar uit overige correspondentie is ons duidelijk geworden, dat hij dat als dreigement achter de hand hield.

Daags daarna leek het erop, dat Van der Lip wat gas terugnam met betrekking tot dat dreigement over de huur; hij stelde voor om de onder (A) bedoelde reparaties dan maar te laten verrichten. (5)

Omtrent hetgeen zich in de weken nadien heeft afgespeeld tasten wij in het duister, omdat er belangrijke stukken aan het dossier 'Oplevering Slot' ontbreken. In ieder geval zijn de onderlinge verhoudingen tussen Rutgers en Van Hoogevest enerzijds en Van der Lip anderzijds zódanig verstoord geraakt, dat de Vereniging medio november 1922 plotseling via een advocaat gesommeerd werd, alles in orde te brengen conform het proces-verbaal van 8 augustus. Rutgers verwees toen naar de advocaat van de Vereniging en daarmee was het conflict in een wat grimmiger sfeer terechtgekomen.

## Het Slot

Maar Rutgers was zélf nog niet moegestreden. Gelijktijdig met de verwijzing naar zijn advocaat speelde hij zijn laatste troeven uit, en wel rechtstreeks in de richting van de eigenaren. In verband met zijn uitruilvoorstel herinnerde hij beide eigenaren eraan, dat één van hen, René Labouchere, in 1918 had toegezegd eventuele verbeteringen aan het Slot achteraf financieel te zullen compenseren. En hij koppelde daar het dreigement aanvast, dat, indien die toezegging nu zou worden ontkend, ‘aan de heer mr. René Labouchere bij procedure de beslissende eed zou worden opgelegd’.

Voorts stelde Rutgers dat de eis om de tuin terug te brengen naar de toestand uit 1918 het bewandelen van een betrekkelijk heilloze weg zou zijn, omdat dit voor advocaten een dankbaar punt zou zijn om eindeloos over te gaan procederen. Immers, ‘de juiste toestand in bepaalde jaren over een tuin waarin van alles groeit, [is] lang niet zo gemakkelijk vast te stellen, als de toestand van een huis’.

Twee dreigementen dus: een pijnlijke confrontatie met een eerdere afspraak en een heilloos proces.

Daar bleef het bij. De zaak is uiteindelijk, met veel gemor, in der minne geschikt. (6)

## Noten - Het Slot

### Het Slot

- 1) Het meest ordelijk geresumeerd in: C.L. van Groningen, 'Het Slot te Zeist' in: *Bulletin KNOB* 2002-3/4 (JG 101) 81-120, daarin 110, 115.
- 2) 'Volant'-spelende meisjes: INF 36; Schuurbeque Boeyes in rechter zijvleugel: INF 24, INF 58; afwezigheid families Schuurbeque Boeye en Labouchere en aanwezigheid echtpaar Creutz in rechter zijvleugel: INF 60; eigenaren in het najaar van 1922 woonachtig respectievelijk in Den Haag en in Weinberg (Oostenrijk): zie brieven dd.13.11.1922 H.C. Rutgers aan beiden, Dossier Oplevering Slot, A-Lyceum CCZ.
- 3) Bespreking Rutgers' brief: Notulen CV 28.6.1917, A-Lyceum CCZ; twee voorwaarden (termijn en prijs): Notulen CV 4.10.1917, A-Lyceum CCZ; impasse: Notulen CV 2.1.1918, A-Lyceum CCZ; zie ook Notulen CV 1.2.1918, A-Lyceum CCZ; financiering rond, stemming en bericht aan Laboucheres: Notulen CV 26.2.1918, A-Lyceum CCZ; dat bod van de Heldringgestichten zou later toch weer verhoogd worden tot f 81.000,-: Notulen CV 13.6.1918, A-Lyceum CCZ.
- 4) Crisis vanwege nieuwe voorwaarden, besluit toch door te zetten: Notulen CV 13.6.1918, A-Lyceum CCZ; huurcontact steeds maar niet getekend: Notulen CV 17.7.1918, A-Lyceum CCZ; datum en prijs huurcontract: Van Diggelen (2002) 30; verdere bepalingen contract: Proces-verbaal dd.8.8.1922 van opnemingen, toestand Slot te Zeist na de 4-jarige huur door het Christelijk Lyceum aldaar (bijlage bij brief dd.18.8.1922 J. v.d.Lip, Utrecht aan G. van Hoogevest, Amersfoort, Dossier Oplevering Slot, A-Lyceum CCZ.
- 5) Proces-verbaal dd.8.8.1922 van opnemingen, toestand Slot te Zeist na de 4-jarige huur door het Christelijk Lyceum aldaar: bijlage bij brief dd.18.8.1922 J. v.d.Lip, Utrecht aan G. van Hoogevest, Amersfoort, Dossier Oplevering Slot, A-Lyceum CCZ; voorstel uitruil (A), en (B) tegen (C): Brief dd.8.9.1922 Rutgers aan Van der Lip; antwoord Van der Lip dd.10.9.1922 aan Rutgers; Rutgers werd vinnig: brief dd.11.9.1922 Rutgers aan Van der Lip; Van der Lip nam gas terug: brief Van der Lip dd.12.9.1922 aan Rutgers; gehele correspondentie: Dossier Oplevering Slot, A-Lyceum CCZ.

**Het Slot**

- 6) Sommering: brief dd.11.11.1922 mr. M. Nauta te Utrecht aan H.C. Rutgers; verwijzing naar advocaat van de Vereniging (mr. J.F. van Beeck Calkoen te Utrecht): brief dd.13.11.1922 H.C.Rutgers aan mr. M. Nauta, Dossier Oplevering Slot, A-Lyceum CCZ; laatste troeven: brieven dd.13.11.1922 H.C. Rutgers aan respectievelijk jhr. L.M. Schuurbeque Boeye te Weinberg, post Kefermarkt, Oostenrijk en mr. R. Labouchere, Riouwstraat 140, Den Haag; in der minne geschikt: strikt genomen is dit slechts een veronderstelling onzerzijds: stukken terzake zijn in het dossier Oplevering Slot niet aangetroffen.